

EESTI FOLKLOORINÕUKOGU 2019. AASTA FOOKUSES OLID RAHVUSVAHELINE PÄRIMUSPIDU BALTICA NING AKTSIOON „HAKKAME SANTIMA!“

Eesti Folkloorinõukogule oli aasta 2019 igati tegus. Lisaks Balticale ja sanditamisele toimus veel mitmeid üritusi, koolitusi, rohkelt kirjutasime taotlusi ja aruandeid ning pidasime arvukalt koosolekuid. Peame oma suurimaks missiooniks Eesti pärimuskultuuri esiletõstmist, folklooriliikumise toetamist ja arendamist ning pärimuskultuurialase koostöö korraldamist ja koordineerimist.

Pärimuspidu Baltica 2019 fookuses oli paikkondlik eripära, keel ja pidu

Baltica protsess algas aasta alguses. Nelja kuu vältel toimusid eelpeod peaaegu igas maakonnas. Kusjuures Pärnumaal toimus isegi kolm eelpidu. Täna kõiki maakondade pidude korraldajaid ja Eesti Folkloorinõukogu folkloorikuraatoreid. Eesti Folkloorinõukogu eksperdid said rikkaliku ülevaate Eesti pärimusliikumisest. Oli rõõm, et nii paljud inimesed ja rühmad peavad oma kohaliku pärimuse õppimist ja esiletoomist vajalikuks ja tähtsaks.

Eelpidudele järgnes põhifestival Tallinna vanalinna päevadel 30. mai kuni 2. juuni, kuhu olid oodatud osalema kõik soovijad, kes osalesid ka eelpidudel. Tänu üle Eesti kohale tulnud pärimusrühmadele kõlas Baltica pärimuskülas Tallinnas Tornide väljakul 31. maist kuni 2. juunini hommikust õhtuni tants, laul ja pillimäng. Välisrühmad külastasid 30. mail ka Tallinna ja Harjumaa koole. Lisaks säravale festivalile pealinnas läks Baltica külla ka maakondadesse: Põlva päevadele, Vinni valla päevadele ja Sõmeru maaelufestivalile. Kokku osales käesoleva aasta Baltical 1000 pärimusekandjat, neist 70 välisriikidest. Et ÜRO põliskeelte aastale tähelepanu tõmmata, toimusid käesoleva aasta Baltical erinevate keelte õpitoad.

Selle aasta Baltical olid väliskülalised Tšiili pärimusmuusikud María Cecilia Astorga Arredondo ja Carlos Eulices Sotomayor González, India tantsurühm Folk Blaster Society, Nepaali tantsurühm Everest Nepal Cultural Group, Ukraina ansambel Dyvyna, Leedu Alka ning Läti Senleja ja Teikas Muzikanti.

Pärimuspidu Baltica. Foto: Rene Jakobson

Pärimuspidu Baltica. Foto: Rene Jakobson

Baltica avakontsert toimus 31. mail kell 16.00 Tallinnas Raekoja platsil. Sellele eelnes Baltical osalevate rühmade rongkäik Vabaduse väljakult Raekoja platsile. Avakontserdil tervitasid Balticat Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid, kultuuriminister Tõnis Lukas ja Tallinna linnaeape Mihhail Kõlvart. Lisaks anti avakontserdil üle pärimuspreemia Teotugi Margus Põldsepale, pärimuskultuuri preemia Krista Sildojale ja Kristjan Toropi kogumisstipendium Tuule Kannile ja Pille Karrasele.

Baltica on ainus folkloorifestival, mis keskendub folkloori ajaloolistele vormidele, tõstes esile meie rikkaliku pärimuse ehedad, stiliseerimata ja seadmata vormid ja väärtused. Baltica tunnuseks on autentne sisu, pärimuse erinevate vormide (laul, tants, pillimäng, kombed jms) sidumine ning folkloorirühmade ja üksikesitajate üle-eestiline kaasatus.

Rahvusvahelist pärimuspidu Baltica rahastas kultuuriministeerium ja Eesti Kultuurkapital.

Väike-Baltica vaheaastatel

Kuna Baltica festival toimub järgemööda kolmes Balti riigis ja Eesti kord festivali korraldada on alles 2022. aastal, kustub Eesti Folkloorinõukogu ellu vaheaastatel Väike-Baltica festivali.

Teised tegevused ja töörühmad

Peale büroootõtjate toimetavad Eesti Folkloorinõukogu juures ka erinevad töörühmad. Eriti toimekas oli 2019. aastal vähemusrahvuste töörühm, kes korraldas Kultuuriministeeriumi, Integratsiooni Sihtasutuse ja Eesti Kultuurkapitali toel aasta jooksul mitmeid kursusi, seminare, sündmusi ja avaldas artikleid. Toimused Eestis elavate vähemusrahvuste pärimusmuusikat tutvustav Kultuurikohvik, ravimtaimede koolitus Pusku talus Läänemaal, vähemusrahvuste ja kogukondade kultuurivahetus „Kultuuriruumi rikkus Sõrves“, Zoja Lebedeva ja Lyudmila Yamurzina näitus „Vaidu kinkis Zojale...“ üle Eesti erinevates paikades, Inga Ignatieva psühholoogia koolitus, vene nukkude meisterdamisklubi “Kuldsed Käed” keskraamatukogu võõrkeelte osakonnas, rahvuste kuu raames koostöös Tallinna rahvapäevikooliga mitmesugused üritused, koolitused ja konverents, rahvakalendritähtpäevade tähistamised ja palju muud. Enamik tegevusi jätkuvad ka järgmisel aastal ning ootame töörühmaga liituma erinevatest rahvustest Eestis elavaid (pärimus)kultuuri huvilisi!

2019. aasta alguses ilmus Guldžahon Jussufi koostatud kogumik „100 eesti rahvakandlemängijat ja –meistrit. XX-XXI sajandil“, mis oli rahvakandlemängijate kaardistamise ja jäädvustamise töörühma kaua kestnud töö tulemus. Pikaajalise ja mahuka panuse eest Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudesse tunnustati ka töörühma juhte

Tuule Kanni ja Pille Karrast Kristjan Toropi kogumisstipendiumiga.

Lisaks toimus 9.-10. juunil juba kolmandat korda Päritud Väärtuste Ööpäev Setomaal. Kahe päeva jooksul oli võimalik tutvuda erinevate seto kultuuri tahkudega: Ingrid Rüütli mälestustega Setomaa kogumisretkedelt; õppida, kuidas seto rõivisse panna; kuidas laulda seto leelot; järgnes kirmas ja palju muud. Huvilisi oli palju ning järgmisel aastal on Päritud Väärtuste Ööpäeva raames võimalik tutvuda Sõrve kultuuri eripäradega.

Rahvusvaheline koostöö

Eesti Folkloorinõukogu kuulub CIOFFi (rahvusvaheline folkloorifestivalide ja rahvakunstiorganisatsioonide nõukogu) võrgustikku, mis on aidanud luua väga tugevad ja unikaalsed folkloorifestivalide alased kontaktid enam kui saja riigiga üle maailma. Folkloorinõukogu vahendab Eesti folkloorikollektiive tunnustatud välisfestivalidele ja väliskollektiive CIOFFi tunnustusega Eesti festivalidele ning osaleb ka ise aktiivselt rahvusvahelises koostöös, sealhulgas iga-aastaselt CIOFFi maailmakongressil. Oktoobris toimunud maailmakongressil Tšiilis valiti Eesti Folkloorinõukogu tegevjuht Monika Tomingas juhtima rahvusvahelist kultuurikomisoni.

„Hakkame santima!“ luges üles Eesti kadri- ja mardisandid

Eesti Folkloorinõukogu ja Rahvakultuuri Keskuse ühine koostööprojekt ehk sanditamiskombestikku populariseeriv aktsioon „Hakkame santima!“ toimus juba teist korda ning kutsus sel aastal kõiki kadri- ja mardisante ennast rahvaloendusele kirja panema. Üleriigilisel rahvaloendusel pani end kirja 325 seltskonda mardisante ja 276 seltskonda kadrise, kokku 3 929 inimest. Kõige rohkem sanditajaid ehk 139 seltskonda oli Harjumaal (22,9 % sanditajate koguarvust), järgnes Tartumaa 68 grupiga (11,2% sanditajate koguarvust) ja Raplamaa 65 grupiga (10,7% sanditajate koguarvust). Suur hulk sanditajaid oli ka Pärnumaal - 55 seltskonda (9,1 % sanditajate koguarvust) - ja Võrumaal - 42 seltskonda (7% sanditajate koguarvust). Mardi- ja kadrise rahvaloendusele pandi end kirja kõigist maakondadest.

„Hakkame santima!“ aktsiooni aitasid maakondades läbi viia piirkondlikud kuraatorid, kellest paljud olid Rahvakultuuri Keskuse regionaalosakonna töötajad. Kuraatorite sõnul on kadrijooksmine endiselt au sees. „Selle aasta kadripäeva

Kadrisandid Kullamaal. Foto: Rene Jakobson

ajal nägin sotsiaalmeedias väga rohkelt paljude tuttavate postitusi, kes kõik olid kadriks käinud,“ kommenteeris Läänemaa kuraator Marju Viitmaa. Kadrisandi rahvaloenduse tulemused kinnitasid, et kadri- ja mardisandiks käimine on jätkuvalt elav traditsioon ning lisaks lasteaedadele ja koolidele joostakse katri ka traditsioonilisel viisil, tänavatel ükselt uksele käies, ka 2-4liikmeliste sõpruskondadena, perede ja suuremate kollektiivide ja külakogukondadena.

Koolitused, õppevideod

Kuna aktsiooni üks eesmärgi on inimeste teadlikkuse tõstmine, eelnesid kadrijooksmisele temaatilised koolitused maakondades. Lisaks väiksematele kogukondlikele koolitustele käivitus koostöös Rahvakultuuri Keskuse vaimse pärandi osakonnaga eestvedajatele suunatud mentorkoolituste sari, mille raames toimusid neljas piirkonnas - Tallinn, Tartu, Haapsalu ja Kohtla-Järve - kahepäevased mentorkoolitused. Koolituse esimene päev keskendus sanditamiskombestiku ajaloo ja praktilisele läbitagemisele ning teine kaasamisoskuste ja koostöö arendamisele. Lektoriteks oma ala eksperdid Mari Lepik, Reet Hiimäe ja Kairi Leivo, kes rääkisid kadri- ja mardikombestikust ning kogukonna kaasamise teemadel kõnelesid Eha Paas, Ivika Nõgel ja Krista Habakukk.

Jõgevamaa kuraator Pille Tutt ütles, et tema sai mentorkoolitustelt palju uusi teadmisi ja nippe, kuigi on ise oma külaseltsiga sageli katri jooksnud. „Minu jaoks

oli uus teadmine näiteks kadrisantide hambaraha küsimine. Väga mõnus oli ka Kairi Leivo praktikum, kus ta rõhutas just improvisatsiooni ja vajalikkust leida ise kadripere juhina erinevaid spontaanseid lahendusi, kuna ei või teada, milline situatsioon sind võõrasse kodusse minnes ees ootab,“ rääkis Tutt.

Rahvakultuuri keskuse vaimse pärandi osakonna juhataja ja mentorkoolituste vedaja Leelo Isidora Viita sõnul on plaanis jätkata koolitustega ka tuleval aastal.

„Rahvakalendritähtpäevade funktsioonid on tänaseks päevaks väga palju muutunud ning selleks, et kadri- ja mardikombestik püsiks endiselt elujõuline, on vajalik kadripäeva tähendus taas ümbermõtestada. Seda on hea teha koos koolitusel osalejatega. Väga oluline on ka koolituste praktiline osa, mis annab võimaluse siduda koolituselt saadud teadmised terviklikuks pildiks ja panna need reaalsesse kasutusse,“ kommenteeris Viita.

Kadrisantide ja nende kombestikuga sai tutvust teha ka õppevideote vahendusel. Koostöös Eesti Folkloorinõukogu noortekojaga ja Eesti Vabaõhumuuseumiga valmisid lühiklipid, mis tutvustasid kadripere liikmeteks maskeerumist ja nende rolle.

Rahvusvaheline põline komme

„Hakkame santimal!“ aktsioon on juba teist aastat rahvusvaheline ning lisaks kohalikele kadridele ja martidele käivad sanditamas ka külla kutsutud väliskollektiivid. Sellel aastal olid oma sanditamiskombeid näitamas kaks kollektiivi Lätist. Neid sai näha Võrus, Albus ja Paides. Narvas tegutsev vene folkloorirühm Guselki jooksis katri Kullamaal ja Tallinnas ning isurite laulu- ja tantsuansambel sanditas Kihnus ja Viljandis.

Näiteks Läti Ogre kultuurimaja folkloorirühma Artavat võõrustanud Võru naisteklubi käib juba aastaid kadripäevale eelneval viimasel tööpäeval kohalikes asutustes ja ettevõtetes kadrisanti jooksmas. Lisaks lustile on sellele tegevusel ka heategevuslik väljund – kogu saadud kraam (ja seda annetavad firmad palju!) jagatakse Võrumaa vähekindlustatud peredele.

Kadripidu Viljandis

Aktsioon lõppes kadripäeval, 25. novembril suure kadripeoga Viljandi pärimusmuusika aidas, kus osalesid kõik väliskollektiivid ning lisaks ka kaks eesti kadrisandiselskonda: Karksi ja Aida kadrid. Kadripidu oli lavastuslik jutustus nii eesti kui ka teiste rahvaste kadri- ja mardikometest, mille sõlmis kauniks kunstiliseks tervikuks rändteater Vaba Vanker.

Uuskasutuskeskus ja mardikad Coop toidupoes

„Hakkame santima!“ aktsiooni üks unistusi oli tuua kadri- ja mardipäev, kui meie oma põlised rahvakalendripühad, nii kaubanduses kui linnaruumis nähtavamaks. Lisaks suurimatele koostööpartneritele, uuskasutuskeskusele ja Coop Eestile, valmistas rõõmu ka kommivabrik Kalev, kes meile sobival ajal mardi- ja kadriseid kommisegu turule tõi.

Uuskasutuskeskuse Tallinna poodides olid näiteks välja pandud kadriseidriiete leiunurgad, samuti sai sealsetes meisterdamisnurkades valmistada endale kadriskäppi.

Kadri ja Mart. Foto: Andres Treial

Lihavõtete, jõulude ja halloweeni ajal on toidupoodides ja kaubanduskeskustes temaatilised väljapanekud, kuid meie enda kultuurist pärit traditsioonilisi tähtpäevi peale vabariigi aastapäeva ei kajastata üheski toidupoes. Coop Eesti juhtkond oli kadri- ja mardipäeva kauplustesse nähtavaks toomise ideega meelsasti nõus ning

nõnda saigi näha Maksimarketites, Konsumites ja teistes Coopi poodides riulite vahel piilumas „Hakkame santima!“ mardikaid, kes viitasid mardi- ja kadriandide asukohale. Samuti kaunistasid kadri- ja mardisandid novembrikuiste Coopi uudiskirjade esilehti. Need trükised jõudsid tuhandete eestlaste postkastidesse.

Kadri Voorand ja kadrilaul

Tänavu valmistas suurt rõõmu meie imeline patroon Kadri Voorand, kelle hääl kaupluste siseradiotes kutsus kadri- ja mardisanti jooksuma. Kadrisanditamise toetuseks lõi Kadri Voorand ka täiesti uue kadrilaulu, mis on just niisama helge, muinasjutuline ja kaunis kui armastatud Eesti laulja ise.

„Nüüd täiskasvanuna olen suurtel lavadel kadrilaulu esitanud küll professionaalse muusikuna, kuid siiski tuleb sisse toonane mõnus ärevus ja ettekujutus erinevaist pererahvaist ja kadriõnnest. Midagi ürgset ja sügavkultuurset on selles vanas ja rikkas traditsioonis,“ ütleb muusik Kadri Voorand. „Eks see ihaldatuim saak olidki ehk kommid, kuigi õunad andsid saagikotile jälle tunnustavat mahtu. Alati naasime uhke tunde ja uute ning suursuguste ideedega järgmiseks aastaks,“ meenutas muusik Kadri Voorand katri jooksmist.

Järgmine „Hakkame santima!“ aktsioon toimub mardipäeval, põhitegevustega Tartu linnas ja Tartumaal.

Eesti Folkloorinõukogu 2020. aasta töötab sama tegus ja põnev. Hoidke meie tegemistel silma peal!

Monika Tomingas Eesti Folkloorinõukogu tegevjuht

Kati Taal

Eesti Folkloorinõukogu juhatuse esimees Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist

EESTI
RAHVAKULTUURI
KESKUS